

บัตรความรู้ที่ 2 เรื่อง ความหมายและขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์

ความหมายของประวัติศาสตร์

คำว่า "ประวัติ ศาสตร์" ใช้กันใน 2 ลักษณะ คือ

1. ประวัติศาสตร์ หมายถึง เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีตและสิ่งที่มีมนุษย์ได้กระทำหรือสร้างแนวความคิดไว้ทั้งหมด รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากเจตจำนงของมนุษย์ ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือธรรมชาติที่มีผลต่อมนุษยชาติ

2. ประวัติศาสตร์ ได้แก่ เหตุการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้สืบสวน ค้นคว้า แสวงหาหลักฐานมารวบรวมและเรียบเรียงขึ้น เนื่องจากเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตมีขอบเขตกว้างขวางและมีความสำคัญแตกต่างกันน้อยลดหลั่นกันไป นักวิทยาศาสตร์จึงหยิบยกขึ้นมาศึกษาเฉพาะแต่สิ่งที่ตนเห็นว่ามี ความหมายและมีความสำคัญ

ประวัติศาสตร์จะเกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สังคมมนุษย์ หลักฐาน มิติของเวลา และวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยขั้นแรกต้องมีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมในสังคมมนุษย์เกิดขึ้น แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์เกิดขึ้นมากกว่า 500,000 ปีมาแล้ว ความจริงในอดีตจึงต้องอาศัยร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจเกิดจากธรรมชาติหรืออาจเกิดจากสิ่งที่มีมนุษย์ตั้งใจหรืออาจไม่ตั้งใจจะสร้างหลักฐานขึ้น และเมื่อเกิดหลักฐานขึ้นแล้วต้องอาศัยนักประวัติศาสตร์หรือผู้ที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ทำหน้าที่รวบรวม ตรวจสอบ พิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ ตีความ วินิจฉัย และเรียบเรียงข้อเท็จจริงที่ค้นพบ เพื่ออธิบายเรื่องราวในสังคมนั้น ๆ ว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุใด และผลของเหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตามไม่มีใครสามารถจำลองอดีตได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ฉะนั้นเหตุการณ์ที่เรียบเรียงขึ้นเป็นประวัติศาสตร์นี้ จึงเป็นเรื่องราวเพียงส่วนหนึ่งของพฤติกรรมมนุษย์ในอดีตเท่านั้น โดยผู้ศึกษาเห็นว่าเหตุการณ์นั้นมีความสำคัญต่อสังคมและควรเรียนรู้ถือเป็นบทเรียนของอดีตที่มีผลถึงปัจจุบันและอนาคต การสืบค้นอดีต เพื่อเข้าใจสังคมปัจจุบันและเห็นแนวทางปฏิบัติในอนาคต คือ คุณค่าสำคัญของประวัติศาสตร์

สื่อเสริม เพิ่มความรู้

🔗 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายประวัติศาสตร์
ได้ที่ <https://1th.me/ZLFGk>

วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง วิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงในอดีตของสังคมมนุษย์อย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลที่เชื่อถือได้ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารหรือหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรเป็นหลัก และศึกษาหลักฐานประเภทอื่นๆ เป็นส่วนประกอบ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงที่ค้นพบได้ ซึ่งถือเป็นความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายเป็นขั้นตอนแรก นักประวัติศาสตร์ต้องมีจุดประสงค์ชัดเจนว่าจะศึกษาอะไร อดีตรัฐไหน สมัยอะไร และเพราะเหตุใด เป็นการตั้งคำถามที่ต้องการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อมูล มีทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีทั้งที่เป็นหลักฐานขั้นต้น (ปฐมภูมิ) และหลักฐานชั้นรอง (ทุติยภูมิ) การรวบรวมข้อมูลนั้น หลักฐานขั้นต้นมีความสำคัญและความน่าเชื่อถือมากกว่าหลักฐานชั้นรอง แต่หลักฐานชั้นรองอธิบายเรื่องราวให้เข้าใจได้ง่ายกว่าหลักฐานขั้นต้น ในการรวบรวมข้อมูลประเภทต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ควรเริ่มต้นจากหลักฐานชั้นรองแล้วจึงศึกษาหลักฐานขั้นต้น ถ้าเป็นหลักฐานประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรควรเริ่มต้นจากผลการศึกษานักวิชาการที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน ก่อนไปศึกษาจากของจริงหรือสถานที่จริง การศึกษาประวัติศาสตร์ที่ดีควรใช้ข้อมูลหลายประเภทขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาต้องการศึกษาเรื่องอะไร ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลที่ดีจะต้องจดบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งข้อมูลและแหล่งข้อมูลให้สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อการอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณค่าของหลักฐาน

วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ คือ การตรวจสอบหลักฐานและข้อมูลในหลักฐานเหล่านั้นว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ประกอบด้วยการวิพากษ์หลักฐานและวิพากษ์ข้อมูลโดยขั้นตอนทั้งสองจะกระทำควบคู่กันไป เนื่องจากการตรวจสอบหลักฐาน ต้องพิจารณาจากเนื้อหาหรือข้อมูลภายในหลักฐานนั้นและในการวิพากษ์ข้อมูลต้องอาศัยรูปลักษณะของหลักฐานภายนอกประกอบด้วย การวิพากษ์หลักฐานหรือวิพากษ์ภายนอก

การวิพากษ์หลักฐาน (external criticism) คือ การพิจารณาตรวจสอบหลักฐานที่ได้คัดเลือกไว้แต่ละชิ้นว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด แต่เป็นเพียงการประเมินตัวหลักฐาน มิได้มุ่งที่ข้อมูลในหลักฐาน ดังนั้นขั้นตอนนี้เป็นการสกัดหลักฐานที่ไม่น่าเชื่อถือออกไป การวิพากษ์ข้อมูลหรือวิพากษ์ภายใน

การวิพากษ์ข้อมูล (internal criticism) คือ การพิจารณาเนื้อหาหรือความหมายที่แสดงออกในหลักฐาน เพื่อประเมินว่าน่าเชื่อถือเพียงใด โดยเน้นถึงความถูกต้อง คุณค่า ตลอดจนความหมายที่แท้จริง ซึ่งนับว่ามีความสำคัญต่อการประเมินหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะข้อมูลในเอกสารมีทั้งที่คลาดเคลื่อนและมีอคติของผู้บันทึกแฝงอยู่ หากนักประวัติศาสตร์ละเลย การวิพากษ์ข้อมูลผลที่ออกมาอาจจะผิดพลาดจากความเป็นจริงได้

ขั้นตอนที่ 4 การตีความหลักฐาน

การตีความหลักฐาน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลในหลักฐานว่าผู้สร้างหลักฐานมีเจตนาที่แท้จริงอย่างไร โดยดูจากลีลาการเขียนของผู้บันทึกและรูปร่างลักษณะโดยทั่วไปของประดิษฐ์กรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ความหมายที่แท้จริง ซึ่งอาจแอบแฝงโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ในการตีความหลักฐาน นักประวัติศาสตร์จึงต้องพยายามจับความหมายจากสำนวนโวหาร ทศนคติ ความเชื่อของผู้เขียนและสังคมในยุคสมัยนั้นประกอบด้วย เพื่อที่จะได้ทราบว่าย่อความนั้นนอกจากจะหมายความว่าตามตัวอักษรแล้วยังมีความหมายที่แท้จริงอะไรแฝงอยู่

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์และการวิเคราะห์ข้อมูล

จัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้าจะต้องเรียบเรียงเรื่องหรือนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่เป็นการตอบหรืออธิบายความอยากรู้ ข้อสงสัย ตลอดจนความรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านั้น⁴

ผู้ศึกษาจะต้องนำข้อมูลที่ผ่านการตีความมาวิเคราะห์หรือแยกแยะเพื่อจัดแยกประเภทของเรื่อง โดยเรื่องเดียวกันควรจัดไว้ด้วยกัน รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน เรื่องที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน จากนั้นจึงนำเรื่องทั้งหมดมาสังเคราะห์หรือรวมเข้าด้วยกันคือ เป็นการจำลองภาพบุคคลหรือเหตุการณ์ในอดีตขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง โดยอธิบายถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิด ทั้งนี้ผู้ศึกษาอาจนำเสนอเป็นเหตุการณ์พื้นฐานหรือเป็นเหตุการณ์เชิงวิเคราะห์ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ตัวอย่างการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

1. วิกฤตการณ์ ร.ศ.112

วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 คือ เหตุการณ์ที่ร้ายแรงจากการที่ฝรั่งเศสใช้กำลังเรือรบตีฝ่าป้อมและเรือรบที่ปากน้ำเจ้าพระยาเมื่อ พ.ศ. 2436 ต่อมาได้ประกาศปิดอ่าวไทยและยื่นข้อเรียกร้องจากไทย ทำให้ไทยยอมเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และเสียค่าปรับถึง 3 ล้านฟรังก์ หรือประมาณ 1,605,000 บาท นับเป็นวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงมากในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่

วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 สืบเนื่องจากการขยายอำนาจของชาติตะวันตก ในยุคจักรวรรดินิยม โดยฝรั่งเศสหลังจากได้เวียดนามและเขมรส่วนนอกหรือเขมรด้านตะวันออกแล้ว และพยายามที่ยึดครองลาว ซึ่งในเวลานั้นเป็นประเทศราชของไทย เพื่อหวังใช้แม่น้ำโขงที่ไหลผ่านลาว เป็นเส้นทางไปสู่จีนซึ่งเป็นตลาดการค้าที่สำคัญ

วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 เริ่มมีความรุนแรงตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2436 เมื่อฝรั่งเศสส่งกำลังทหารเข้ายึดเมืองเชียงแตง (สตริงเตริง) ทางใต้ของเมืองจำปาศักดิ์และเมืองคำมวน (คำม่วน) ใกล้เมืองนครพนม ซึ่งเป็นของไทย จนมีการสู้รบกัน ระหว่างนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเตรียมการป้องกันประเทศ ทรงเร่งรัดการก่อสร้างป้อมพระจุลจอมเกล้า โดยทรงบริจาคเงิน 10,000 ชั่ง (800,000 บาท) เป็นค่าใช้จ่ายและซื้ออาวุธสำหรับป้อม เพื่อเป็นการรักษาเอกราชของชาติ ดังที่มีพระราชปณิธานว่า “ถ้าความเป็นเอกราชของกรุงสยามได้สิ้นสุดไปเมื่อใด ชีวิตฉัน (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ก็คงจะสุดสิ้นไปเมื่อนั้น”

ชมวิดีโอเพิ่มเติม

สามารถชมวิดีโอเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ (ร.ศ. 112) ได้ที่ <https://1th.me/afKpX>

⁴ ศึกษาธิการ.กระทรวง, หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร : องค์การการค้า สกสศ, 2557), หน้า 4.

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2436 รัฐบาลฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบ 2 ลำ คือ เรือโกเมต (Comete) และเรือแองกอสตังต์ (Inconstant) โดยมีเรือของแบปติสเซ (Jean Baptiste Say หรือ J.B. Say) เป็นเรือนำร่อง เพื่อมาสมทบกับเรือลูแตง (Lutin) ซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้ว รัฐบาลคัดค้านเรื่องนี้เพราะเป็นการละเมิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งสองที่อนุญาตให้มีเรือรบเข้ามาจอดได้เพียง ลำเดียว รัฐบาลฝรั่งเศสได้สั่งระงับ แต่ผู้บังคับการเรือรบทั้งสองอ้างว่าได้รับคำสั่งให้นำเรือรบทั้งสองลำให้เดินทางเข้ามากรุงเทพฯ ในตอนเย็นวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 เวลา 18 นาฬิกาเศษ เรือฝรั่งเศสทั้ง 3 ลำ ได้เข้ามาใกล้ป้อมพระจุลจอมเกล้า ปืนที่ป้อมพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นปืนใหญ่สมัยใหม่ได้ยิงเตือน แต่เรือรบฝรั่งเศสไม่ยอมหยุดและยิงตอบโต้ ผลการสู้รบเรือนำร่องของฝรั่งเศสถูกยิงเกยตื้น ทหารเสียชีวิต 3 นาย บาดเจ็บ 3 นาย ทหารไทยเสียชีวิต 3 นาย บาดเจ็บ 41 นาย แต่เรือรบฝรั่งเศสทั้ง 2 ลำ สามารถแล่นขึ้นมাজอดที่หน้าสถานทูตฝรั่งเศสได้ ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศว่า “อย่าได้ตื่นตกใจว่า จะมีการรบพุ่ง รัฐบาลได้เตรียมการป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรแล้ว อีกทั้งมีการเจรจากับฝรั่งเศส ทั้งที่กรุงปารีสและกรุงเทพฯ ด้วย” ทางฝ่ายไทยได้ประท้วงรัฐบาลฝรั่งเศสและเรียกร้องให้ถอนเรือรบออกไป แต่รัฐบาลฝรั่งเศสได้สั่งให้นายออกัสต์ ปาวิ (August Pavie) ทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ยื่นคำขาดต่อไทยว่าไทยต้องสละสิทธิในดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง พร้อมกับรื้อถอนด่าน ในบริเวณดังกล่าว ลงโทษผู้ที่ต่อสู้กับฝรั่งเศส จ่ายค่าปรับไหมและค่าทำขวัญเป็นเงิน 3 ล้านฟรังก์ และต้องตอบคำขาดภายใน 48 ชั่วโมง

รัฐบาลไทยพยายามขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ แต่ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน จึงตอบคำขาดในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 โดยยินยอมและได้แย้งบางประเด็น เช่น เงินค่าปรับไหมและค่าทำขวัญ น่าจะเกินความเป็นจริง ส่วนที่เกินไทยควรจะได้คืน ฝรั่งเศสไม่พอใจคำตอบของไทย ถือว่าไทยปฏิเสธคำขาด ดังนั้นจึงตัดความสัมพันธ์ทางการทูตในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสได้ถอนเรือรบทั้ง 3 ลำออกและไปยึดเกาะสีชัง ประกาศปิดอ่าวไทยโดยให้เวลา 3 วัน สำหรับเรือต่าง ๆ ที่จะถอนสม่ออกไป ครึ่งถึงวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสได้ขยายพื้นที่การปิดล้อมเพิ่มขึ้น สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงไปเรื่อย ๆ ดังนั้นไทยจึงแจ้งให้ฝรั่งเศสทราบว่า จะรับคำขาด เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยและชาวต่างประเทศ แต่ฝรั่งเศสยังเรียกร้องเพิ่มเติมว่า จะยึดปากน้ำและจันทบุรีไว้จนกว่าไทยจะถอนกำลังที่อยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจนหมดสิ้น

เมื่อไทยยอมรับข้อเรียกร้องเพิ่มเติม การปิดล้อมปากน้ำจึงยุติลงในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสได้ถอนกำลังไปยึดเมืองจันทบุรี โดยประจำอยู่ที่แหลมสิงห์ หลังจากนั้นเป็นการเจรจาทางการทูตและมีการลงนามในสนธิสัญญาไทย - ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 ณ ที่ทำการราชวัลลภ ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ไทยยกดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง รวมทั้งเกาะในแม่น้ำให้ฝรั่งเศส
2. ไทยจะไม่สร้างด่าน ค่าย ที่อยู่ของทหารในเขต 25 กิโลเมตร บนฝั่งขวาแม่น้ำโขง
3. ฝรั่งเศสจะตั้งกงสุลในที่ใด ๆ ก็ได้ เช่น ที่นครราชสีมา เป็นต้น

อนึ่งไทยยังต้องจ่ายเงินประกันค่าปรับใหม่และค่าทำขวัญตามคำขาดของฝรั่งเศสเป็นเงิน 3 ล้านฟรังก์ ซึ่งรัฐบาลไทยจ่ายเป็นเงินสดและผ่านธนาคารปลายทาง ธนาคารเมืองไซ่ง่อน รวมเป็นเงิน 1,605,235 บาท 2 อัฐ

นอกจากนี้ ยังมีสัญญาเพิ่มเติมว่า ผู้ที่ต่อสู้กับทหารฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึง พระยอดเมืองขวาง (ย่า ยอดเพชร) จะต้องถูกนำตัวขึ้นศาลและทนายฝรั่งเศสจะอยู่ที่จันทบุรีจนกว่าไทยจะปฏิบัติตามหนังสือสัญญาได้ครบถ้วน แต่ปรากฏว่าเมื่อไทยปฏิบัติตามหนังสือสัญญาได้ครบถ้วน ฝรั่งเศสก็ยังไม่ถอนกำลังออกจากจันทบุรี จน พ.ศ. 2446 จึงถอนตัวออก แต่ไปยึดเมืองตราดแทน โดยไทยต้องเสียดินแดนเพิ่มเติม คือ มโนไพร จำปาศักดิ์ และหลวงพระบาง ฝรั่งเศสยึดเมืองตราดจนถึง พ.ศ. 2449 จึงถอนตัวออกโดยที่ไทยต้องยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้เป็นการแลกเปลี่ยน

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ได้คุกคามอำนาจอธิปไตยของไทยอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2436 จนถึง พ.ศ. 2449 วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. ทำให้ไทยเสียดินแดนหลายครั้ง รวมทั้งเสียค่าปรับ ค่าทำขวัญแก่ฝรั่งเศส กล่าวกันว่า เงินที่จ่ายเป็นค่าปรับ ค่าทำขวัญแก่ฝรั่งเศสนั้น คือ เงินถุงแดง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้เพื่อไว้ใช้ยามฉุกเฉิน

2. ไทยยังคงรักษาเอกราชไว้ได้และเป็นเพียงประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยที่ไทยใช้นโยบายทางการทูตแบบผ่อนหนักเป็นเบา และยอมเสียส่วนน้อย เพื่อรักษาส่วนใหญ่ไว้

3. ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความจำเป็นยิ่งขึ้นที่จะต้องเสด็จประพาสประเทศในทวีปยุโรป เพื่อแสวงหาพันธมิตร ช่วยค้ำประกันเอกราชของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสทวีปยุโรปครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นผลดีต่อไทยมาก เพราะพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ของรัสเซีย ได้สนับสนุนการรักษาเอกราชของไทยเป็นอย่างดี นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงศึกษาและทอดพระเนตรความเจริญของประเทศต่าง ๆ ซึ่งทรงนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาประเทศไทย และยกเลิกธรรมเนียมที่ล้าสมัย

สื่อเสริม เพิ่มความรู้

🔗 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเงินถุงแดง
ได้ที่ <https://1th.me/pxC7c>

ชมวิดีโอเพิ่มเติม

🔗 สามารถชมวิดีโอเกี่ยวกับเงินถุงแดง
ได้ที่ <https://1th.me/lQZwb>

2. การปกครองส่วนภูมิภาค “มณฑลเพชรบูรณ์”

“สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นผู้มีคุณูปการอันยิ่งใหญ่กับเมืองเพชรบูรณ์ ทั้งนี้เมื่อ พ.ศ. 2447 ขณะที่พระองค์ท่านทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จมาตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์และได้ทรงนิพนธ์บันทึกเหตุการณ์สถานที่ต่าง ๆ ทรงได้กล่าวถึง รายละเอียดเมืองเพชรบูรณ์ เมืองหล่มหล่มศักดิ์ เมืองหล่มเก่า ตั้งแต่

ลักษณะของเมือง ลักษณะผู้คน การทำมาหากิน และเรื่องอื่นที่สำคัญหลายเรื่อง นอกจากนั้นพระองค์ท่านยังได้ทรงแวะสำรวจเมืองโบราณศรีเทพด้วยพระองค์เอง และได้ทรงบันทึกในหนังสือนิทานโบราณคดี โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมณฑลเพชรบูรณ์ โดยพระองค์ทรงได้ตั้งชื่อเรื่องไว้ว่า “ความไข้ที่เมืองเพชรบูรณ์” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักฐานเอกสารที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะเป็นเอกสารบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรฉบับแรกที่ได้บรรยายถึงเมืองต่าง ๆ ในมณฑลเพชรบูรณ์อย่างละเอียด และได้ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการมาจนถึงปัจจุบันนี้”⁵

ภาพ 1 : สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ที่มา : จังหวัดเพชรบูรณ์, เพชรบูรณ์เมื่อวันวาน, หน้า 21.

มณฑลเพชรบูรณ์ (เดิมสะกดว่า มณฑลเพ็ชรบูรณ์ หรือ มณฑลเพ็ชรบูรณ์) เป็นมณฑลหนึ่งในการปกครองส่วนภูมิภาคระบบมณฑลเทศาภิบาลของราชอาณาจักรสยาม

การจัดตั้งครั้งที่ 1

เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2443(นับแบบเก่าพ.ศ. 2442 (ร.ศ. 118)) กระทรวงมหาดไทยได้ยกบริเวณเพชรบูรณ์ตั้งขึ้นเป็นมณฑลหนึ่ง แยกออกมาจากมณฑลนครราชสีมาและให้ยกเมืองหล่มศักดิ์มารวมอยู่ในมณฑลเพชรบูรณ์ด้วย แต่เมืองเลย เมืองแก่นท้าว ซึ่งเป็นเมืองขึ้นกับเมืองหล่มศักดิ์เดิมนั้น ให้คงอยู่ในมณฑลฝ่ายเหนือตามเดิม

ภายหลังเมืองหล่มศักดิ์ได้ถูกยุบลงเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับเมืองเพชรบูรณ์ จึงทำให้มณฑลนี้มีอยู่เมือง (จังหวัด) เดียว

เกร็ดน่ารู้

ความไข้ที่เมืองเพชรบูรณ์ หัวเมืองที่ขึ้นชื่อลือเลื่องว่ามีความไข้ Malaria ร้ายกาจ แต่ก่อนมามีหลายเมือง เช่น เมืองกำแพงเพชร และเมืองกำเนิดนพคุณ คือ บางตะพาน เป็นต้น แต่ที่ไหน ๆ คนไม่ครันคร้ามเท่าความไข้ที่เมืองเพชรบูรณ์ ดูเป็นเข้าใจกันทั่วไป ว่าถ้าใครไปเมืองเพชรบูรณ์ เหมือนกับไปแส่หาความตาย จึงไม่มีชาวกรุงเทพฯ หรือชาวเมืองอื่นๆ พอใจจะไปเมืองเพชรบูรณ์มาช้านาน

⁵ จังหวัดเพชรบูรณ์, เพชรบูรณ์เมื่อวันวาน. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด, 2559), หน้า 21.

การยกเลิกครั้งที่ 1

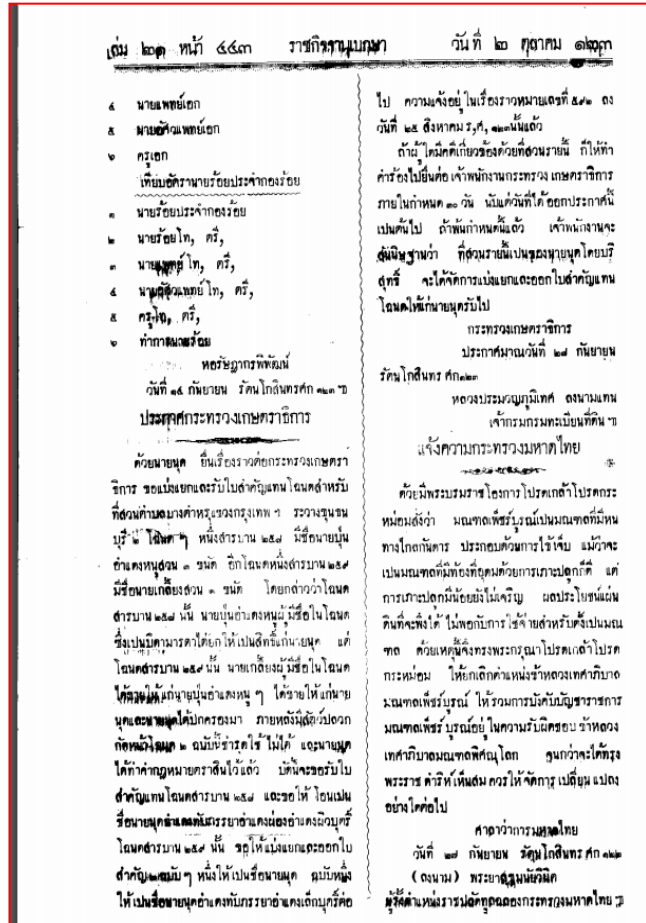
การปกครองระบบมณฑลเทศาภิบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2446 (ร.ศ. 122) กระทรวงมหาดไทยได้ยกเลิกมณฑลเพชรบูรณ์และรวมมณฑลเพชรบูรณ์เข้ากับมณฑลพิษณุโลก ด้วยเหตุผลที่ว่า มณฑลเพชรบูรณ์เป็นมณฑลที่มีหนทางไกลกันดาร ประกอบด้วยการใช้เจ็บ แม้ว่าจะเป็นมณฑลที่มีท้องที่อุดมด้วยการเพาะปลูกดี แต่การเพาะปลูกมีน้อยยังไม่เจริญ ผลประโยชน์แผ่นดินที่จะพึงได้ ไม่พอกับการใช้จ่ายสำหรับตั้งเป็นมณฑล

การจัดตั้งครั้งที่ 2

เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2450 (ร.ศ. 126) กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งมณฑลเพชรบูรณ์ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งโดยแยกออกจากมณฑลพิษณุโลก เนื่องจากมณฑลเพชรบูรณ์มีอาณาเขตท้องที่กว้างใหญ่ หนทางเป็นที่กันดารห่างไกลจากมณฑลพิษณุโลก ข้าหลวงเทศาภิบาลและข้าราชการทางมณฑลพิษณุโลกจะไปตรวจตราราชการก็ไม่มีใครทันทั่วทั้ง

การยกเลิกถาวร

เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 รัฐบาลได้ยกเลิกมณฑลเพชรบูรณ์และรวมมณฑลเพชรบูรณ์เข้ากับมณฑลพิษณุโลกเป็นการถาวร เนื่องจากมณฑลเพชรบูรณ์มีเพียง 2 เมือง (จังหวัด) ได้แก่เมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสักดี ประชากรมีจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับเมือง ๆ เดียว ในมณฑลอื่น ๆ ประกอบกับสถานการณ์โจรผู้ร้ายชุกชุมเบาบางลงและการคมนาคมด้วยรถไฟสายเหนือสะดวกขึ้นแล้ว

ภาพ 2 : ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 21 หน้า 443

วันที่ 2 ตุลาคม 123. 2 ตุลาคม พ.ศ. 2447.

สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2561.

ที่มา : <https://1th.me/LbuhY>

สื่อเสริม เพิ่มความรู้

🔗 สืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับมณฑลเทศาภิบาล
ได้ที่ <https://1th.me/AABmu>

